

Szágundelli csodái

(részletek)*

Ha az ember már elhagyta a misztikus hatvanadik évet (mint ahogy ez velem is megtörtént), végtelenül sok történetet tud elmesélni. Annyira még ne öreg, hogy már azt is elfelejtse, kicsoda ő maga, másokról nem is szólva, de annyira már nem fiatal, hogy az újdonságok azonnal felülírják a régieket. Talán valamiféle kegyelmi állapot ez. Az énhatárok még világosak, tudom, hogy mi az, ami velem történt, és mi az, ami másokkal, mi az, amit kitaláltam, és mi az, amit másoktól hallottam, olvastam, loptam, plagizáltam. Azt is tudom, mikor hazudok szándékosan, mikor vagyok őszinte, és mikor mímelem az őszinteséget. Mindig tudom, kihez szólok, mert mindig van előttem valaki, aki előtt igazolni, mentgetni, vagy éppen csontig leleplezni szeretném magamat. De mivel általában rejtőzködő típus vagyok, az olvasó elől is bujkálok, nem árulom el neki, mi az, ami tényleg velem történt, és mi az, ami félig fikció, vagy tán egészen az. Találja ki ő maga!

[...]

IV. (apokrif) fejezet

Ez A Harz lesz a végső¹

Uchtspringe

1921. szeptember 21-én hajnali hét órakor hét tekintélyes, idősebb úriember, a pszichoanalízis „titkos bizottságának” tagjai, Sigmund Freud, Ferenczi Sándor, Ernest Jones, Max Eitingon, Kari Abraham, Hanns Sachs és Otto Rank útnak indultak, hogy megmásszák a Harz-hegység legmagasabb csúcsát, a Walpurgis-éj eseményeinek színhelyét, a Brocken, amelyet negyven évvel később Helmuttal és barátaival együtt

* In: Erős Ferenc: *Szágundelli csodái. Szellemtörténetek*. Budapest: József Műhely, 2011. 7., 79-82., 97-115.

¹ Ebben a fejezetben az alábbi szerzőktől származó pontos vagy kissé átalakított idézetek szerepelnek: Max Eitingon, Erdélyi János, Fejes István, Ferenczi Sándor, Sigmund Freud, Füst Milán, Heinrich Heine, Hermann Imre, József Attila, Carl Gustav Jung, Johann Wolfgang Goethe, Georg Groddeck, Vlagyimir Majakovszkij, Thomas Mann, Vlagyimir Iljics Lenin, Vlagyimir Nabokov. A nem magyar nyelvű szövegrészleteket Dobos Elvira, Kálnoky László, Kovács Vera, Képes Géza, Szabó Ede, Szőlőssy Klára fordította.

én is megmásztam. A férfiak Goslarból, ahol megszálltak éjszakára, kisvasúton mentek a hegy tövében fekvő Schierke faluig, ahonnan hosszú, meredek, sziklás út vezet a csúcshoz. „Minél magasabba kapaszkodunk a hegyen, annál alacsonyabbak, törpébbek a fenyők, mintha egyre jobban és jobban összezsugorodnának, míg végül csupán áfonya- és ribiszkebokrok s hegyi füvek maradnak. Itt már érezhetően hidegebb is van. A gránittömbök csodálatos csoportjai csak itt szöknek szembe először igazán; gyakran bámulatos nagyok. Nyilván ezek azok a játéklabdák, amelyeket Walpurgis-éjen egymásnak hajigálnak a gonosz szellemek, amikor seprűnyélen és vasvillán lovagolva jönnek a boszorkányok, s megkezdődik a kalandos, elvetemült mulatság.”

A túravezető Freud berlini helytartója Kari Abraham volt, tapasztalt, régi turista, szenvedélyes sziklamászó, aki úgy ismerte a Harz-hegységet, mint tenyérjós a kliense tenyerét (négy év múlva tüdőbetegségben meghal). Szorosan és fáradhatatlanul követte őt maga a Professor, aki ekkor már 65 éves volt, és saját kabbalisztikus számításai szerint legkésőbb 61 vagy 62 éves korában meg kellett volna halnia, de legalábbis nem illett volna túlélnie legkedveltebb leányát, Sophie-t, akit 1920 januárjában vitt el a spanyolnátha. Egy év múlva rákos daganat miatt eltávolítják állkapcsának egy részét; ezután még 32 további műtetre kerül sor. Hans Pichler bécsi sztomatológus-professzor remekművű állkapocs-protézist készített számára. A Freud szájába rejtett impozáns darabot Yvette Guilbert francia énekesnő is megcsodálhatta, amikor egy bécsi fellépése idején együtt vacsoráztak a Hotel Bellevue-ben. „Meine Prothese spricht nicht französisch” – mondta Freud a valaha Toulouse-Lautrec által megfestett, korosodó, ám még mindig vonzó hölgynek, aki pechére franciául próbált meg vele társalogni. Pichler professzor remekművét, immár a hozzá tartozó száj nélkül, az uchtspringei elmegyógyintézet Freud-kiállításán állították ki 1999-ben. 1941 és 1945 között Uchtspringében, amely ma Stendal városhoz tartozik, több mint ötszáz, főként gyermeket gyilkoltak meg a T4 akció keretében, amelyet eufemisztikusan eutanázia-programnak szoktak nevezni. Az uchtspringei speciális gyermekosztályon azután is folytatták a gyilkosság-sorozatot, amikor a közvélemény nyomására a programot hivatalosan leállították. 1953-ban a göttingeni kerületi bíróságon zajlott az uchtspringei gyermekorvosok pere. Az egyik vádlottat, Dr. Gerhard Wenzelt felmentették; ezután évtizedekig fejsérült gyermekek gyógyításával foglalkozott. A másikat, Dr. Hildegard Wessét ugyanebben a perben felmentették a gyermekgyilkosságokban való bűnrészesség vádja alól, ugyanakkor két év börtönre ítélték harminc felnőtt nő meggyilkolásáért. Az ítélet azonban nem emelkedett jogerőre. Az orvosnő ezután még harminc évig praktizált Braunschweigben, és 2007-ben halt meg.

Amikor 2006-ban magam Uchtspringében jártam, megnéztem a gyermek-áldozatoknak nem sokkal korábban, 2003-ben állított emlékművét, majd benéztem a kis múzeumba, ahol az áldozatok adatait tartalmazó számítógépes adatbázisban megtaláltam Beate K. nevét. Ezután egy hirtelen elhatározással autót béreltem, és elmentem a kétórányi távolságban lévő Wernigerodéba. A mézeskalácsházat könnyen megtaláltam, de K.-ék közül már senki sem lakott ott, nyoma sem maradt az egykori „Hansel und Gretel” cukrászdának. A szomszédoktól azonban hamar megtudtam, hogy Frau K. javában megvan még, sőt éppen hogy a közelben lakik, egy idősek számára létesített lakóparkban, az „Arany Ősz”-ben. Becsengettem hát apartmanjának

ajtaján, ő kijött, és rögtön megismert. „Mein Gott! Du bist dér Vater von I.?” – kérdezte. Jogos volt a kérdés, bőven lehettem volna a saját apám, hiszen ekkor én már sokkal idősebb voltam, mint az apám akkor, amikor, több mint negyven éve, Sophie néni először és utoljára találkozott vele Budapesten. Igen kedvesen fogadott, finom, saját készítésű habos és krémes süteményekkel, tejszínhabos kávéval kínált, majd elmesélte, hogy férje, Joachim bácsi már húsz éve meghalt infarktuszban, lánya, Leona gyermekorvos lett, három fiúgyermek anyja, és Münchenben él. Fia, Helmut, geológus, a Harz hegység kőzeteit tanulmányozza, feleségével és két nagylányával a szomszéd városban, Blankenburgban lakik. Anya és fia azonban már hosszú évek óta nincsenek beszélő viszonyban. Hogy miért, azt Sophie néni nem volt hajlandó elárulni. Egyébként nyolcvankét éves kora ellenére kiválóan érzi magát, mindennap fitneszklubba és uszodába jár, önkéntes jótékonysági munkát végez az éhező afrikai gyerekek javára, barátnőivel és müncheni unokáival sokat utazgat, nemrég jött meg Kambodzsából, s most éppen Madeira szigetére készül.

„Meséljen valamit Beatéről!” – kértem váratlan fordulattal. „Milyen Beatéről?” „Hát a húgáról, Sophie néni, akit hét évesen elvittek Uchtspringébe, és megölték!” „Itt valami tévedés van, nekem nem volt semmiféle húgom. Két öcsém volt, az egyik fiatalon meghalt motorbalesetben, a másik ma is ól Buenos Airesben” – mondta Sophie néni, és kissé furcsán nézett rám. Nem folytattam a kérdezősködést. Váltottunk még néhány udvarias szót, aztán elbúcsúztam tőle – örökre. A történet befejezésekképpen megálltam még a mézeskalács-ház előtt, és csináltam róla néhány fotót. Távolról lefényképeztem a Brockent is, de oda már lusta voltam felmenni.

[...]

Dr. Mabúzus

Ernest Jones ősi walesi családból származott, elődeit Arany János énekelte meg. Bár külsőleg kifogástalan angol gentleman benyomását keltette, 1958-ban bekövetkezett haláláig lelkes tagja volt a Wales nemzeti önrendelkezését követelő hazafias pártnak, a *Piáid Cymru*-nak. 1917-ben feleségül vett egy Morfydd Llwyn Owen nevű fiatal, ragyogó, máris igen népszerű zeneszerző- és énekesnőt, az Eisteddfod walesi nemzeti dalfesztivál egyik győztesét. Házasságuk tizennyolcadik hónapjában Morfydd vakbélgyulladást kapott, hirtelen meg kellett operálni, de még a műtőasztalon elhalálozott, feltehetően egy orvosi műhiba – kloroform túladagolás – következtében. *Das Unbeschreibliche, Hier ist's getan* (Mit nincs szó mondani, itt végbement) – vésette rá feleségének Swanseaben lévő sírjára Jones a Chorus Mysticus szavait a *Faust* utolsó jelenetéből. Morfydd leghíresebb dalát, a Gweddi'r Pechadurt (Ima megbocsátásért) ma is tömegek éneklék az évenkénti Eisteddfod fesztiválon Cardiffban.

Útközben a titkos bizottság tagjai Ernesttel társalogva gyakorolták fogyatékos angol nyelvtudásukat. Jones példás türelemmel korigálta kiejtésüket, amelynek fülsértő poroszos pattogását csak némiképp lágyították Freud bécsies és Ferenczi magyaros ízei. Ferenczi a hegymászó csapat végén kullogott, zihálva szedte a levegőt, homlokáról a hűvös, szeles idő ellenére csörgött az izzadság. A köveken bukácsolva

meg-megállt, olykor megigazította a hőzentrágerét, mely alig tudta megtartani a kis kerek pocakján folyton lecsúszó bricsesz nadrágját. „Most legfeljebb egy mókus makogása vagy egy vércse vijjogása érinti a fülét. Tele tüdővel szívja magába a fenyő- és fűillattal telített levegőt, mialatt szemeit változatos tájékon, zöld réteken és hóborította csúcson legelteti.” Hátizsákjából elővette termosztát, és kis bádogpohárba forró rumos teát öntött magának. „Szegény Konrád, ennyit még te is megérdemelsz!”, szólította meg – kedvenc írójának, Carl Spittelernek szokása szerint – elgyötört testét. Hosszasan köhécsejt, majd gondosan belefújta az orrát az F. S. monogrammal díszített fehér batisztzsebkendőjébe, amelyet Mrs. Shapirótól, nimfomániás panaszok miatt kezelt egykori páciensétől, Morton B. Shapiro amerikai állampolgárságú amatőr régész és műkereskedő elhagyott hitvesétől, született Aldor Ilmától kapott nászajándékként, amikor 1919. március 21-én, a Tanácsköztársaság kikiáltásának napján feleségül vette édesanyját, Goldstück Arankát, Aldor (Altdorf) Emil építészmérnök elvált nejét. Fájt a feje, égett a gyomra, nyirokmirigyei megduzzadtak, véreset pisilt, s napok óta nem volt széklete. Előző nap hajnalban érkezett meg, kimerültén és náthásán Hildesheimbe, a repkényes falú, romantikus hangulatú Hotel d’Angleterre-be, ahol az úriemberek harzi kirándulásuk első napját töltötték.

Alighogy sikerült elaludnia, máris felverte az elegáns szálloda selyemtapétás falait is megremegtető görcsös köhögés és bronchitiszes harákolás, amellyel a Professor szervezete az előző nap elszívott szivarok füstjét reagálta le. Reggeli után az egész társaság hildesheimi városnézésre indult. Órákat töltöttek a helyi múzeumban, ahol megnézték a Wilhelm Pelizaeus kereskedő által a városnak ajándékozott híres egyiptomi régiséggyűjteményt. Sándort halálra idegesítette Freud hosszas, tudalékos előadása arról, halottaikat vajon miért helyezték az egyiptomiak összekuporodott, embriószerű pozícióban sírjaikba. Ő már régen tudta a választ, hiszen félig a sírból jött, Baden-Badenből, a Marienhöhe szanatóriumból, ahol hetek óta pihent, kéjes fájdalmakra éhesen, a főorvos, Dr. Georg Göttlein, vagy, ahogy barátai és ellenfelei egyaránt hívták, Dr. Mabúzus simogató és csontokat ropogtató kezei alatt. A főorvos, ahogyan egyik rajongója, egy nagy magyar hipochonder mondta róla, „oly erőszakos és impetuózus volt a gyógyításban, mint valami szélvihar. Magával ragadó: az elesett ember rövidesen feltápáskodott és azon vette magát észre, hogy önnön gyógyulása érdekében nagyobb erőfeszítésre hajlandó, mint eddig bármikor. S ő aztán nekilátott –ellenállhatatlan, kíméletlen szenvedéllyel: masszírozott és lelki analízist végzett egyszerre... egyszóval mindent megtett, amire csak képes volt s amit hasznosnak ítélt, s munkába vette az illetőt a feje búbjától a talpáig, annak minden idegét, porcikáját, minden gondolatát kandi érdeklődéssel véve vizsgálat alá.”

Dr. Göttlein a Természetben hitt: az orvos csak gyógyít, a Természet pedig meggyógyít. **Natura sanat, medicus curat** – a régi latin mondásból Göttlein megalkotta a Nasamecu betűszót, amely világfelfogásának legfőbb princípiumát jelentette. A Nasamecu-elv szerint a Természet maga az Osvalami. „A betegség nem kívülről jön, az ember maga teremti meg. A külvilágot csak eszközként használja fel a megbetegedéshez. A világ kimeríthetetlen eszköztárából hol a szifilisz spirohétáját ragadja ki, hol egy banánhéjat, hol egy puszkagolyót, majd egy megfázást, hogy ezzel

önmagának fájdalmat okozzon. Mindezt az örömszerzés érdekében teszi, mert az ember természeténél fogva örömet leli a szenvedésben, ugyanis természeténél fogva bűnösnek érzi magát, és a bűnösség érzését önbüntetéssel akarja eltávolítani, hogy elkerüljön valamely kényelmetlenséget. Mindezen sajátosságoknak többnyire nincs tudatában, mert a valóságban mindez elzárva megy végbe az Osvalami mélyén, amelybe soha sem tudunk bepillantani.”

Ugyanebben az időben egy másik varázshegyen egy bizonyos Dr. Krokowski hirdette tüdőbeteg pácienseinek, hogy „a betegség álcázott szerelmi tevékenység, minden betegség elváltozott szerelem”. A külvilág zaja nemigen hatolt be a marienhöhei szanatórium – Dr. Mabúzus tréfás kifejezésével a Satanárium – falai közé sem, pedig kinn totális volt a káosz. Augusztusban egész Németországra kiterjedő szükségállapotot rendeltek el a pénzügyi krach miatt. Egekig szökött az infláció, a boltok üresen álltak, élelmiszert csak a feketepiacon lehetett kapni aranyért vagy amerikai dollárért. Sztrájkok, tüntetések, puccsok, kisebb-nagyobb forradalmak és ellenforradalmak követték egymást. A zsúfolt kávéházakban kövér burzsujok, nepperek és valutaüzérek pöffeszkedtek a szájukban szivarral, arcfestéktől izzadó és édeskés parfümöktől bűzlő, bubifrizurás, kurta szoknyás táncosnőkkel az ölükben. Feketére mázolt arcú álnégerok verték a zongorát, fújták a szaxofont. Az utcákat ellepték a csonkjaikat az égnek meresztő koldusok, a kerekés sámlikon guruló lábatlan hadirokkantak, a szétlőtt arcú, fogatlan, orr nélküli, összevissza botorkáló vak veteránok, mellükön vaskereszttel; az aszott testű, éhes prostituáltak meg a mezítelen seggű, mezítlábas árvák. Az utcai hirdetőoszlopokon Mimi Costello félmeztelen képei váltogatták egymást a Dolchstoß feliratú plakátokkal, amelyen egy hatalmas, gusztustalan, szőrös vörös kéz, Dávid-csillaggal a csuklóján, tört dőf az ellenségre támadó gyanútlan német katona hátába. A városok nagyobb terein időnként vörös és barna rohamosztagok kergetőztek egymással és a rohamrendőrökkel. A vasúti közlekedés a sztrájkok és a krónikus szénhiány miatt teljességgel kiszámíthatatlan volt.

Ehhez a córeszhez képest a Trianonnál oly csúful megcsonkított, szegény kis Magyarország maga a béke szigete, gondolta Sándor, amikor több órás késéssel megérkezett végre útjának első állomására, a frankfurti főpályaudvarra. Tudja, Professzor úr – szedte össze a gondolatait, hogy majd elmesélhesse neki, mit éltek át az elmúlt években –, tudja kedves Professzor úr, „az elviselhetetlen vörös terror után, mely mint rémálom nehezedett az ember kedélyére”, a még elviselhetlenebb fehérterror következett. Ha tudná, mennyit rettegtünk Arankával és Ilmával otthon, a Nagydíófa utcában! Hetekig nem mertünk kimozdulni a lakásból, féltünk a

Budapest-szerte portyázó román martalékoktól, a magyar különítményesektől, no meg főleg a házmestertől, aki minden gyanúsaként vélt mozgást azonnal jelentett a rendőrségnek. A pácienseim se mertek jönni, sokat elvittek közülük, mert azzal gyanúsították őket, hogy bolsevisták voltak. Voltak, akik Bécsbe szöktek vagy vidéken bujkáltak, volt olyan, akit agyonverték Prónay különítményesei, és van olyan is, aki még mindig börtönben ül! Mint az a szerencsétlen Darvas Ede, a filozófus, aki a Közoktatási Népbiztosság propagandaosztályán dolgozott. Ez a mesüge zsidó, akinek az apja lippai rabbi volt, már akkor lelkesen olvasta az Ön könyveit, amikor én még undorral elhajítottam őket! Szóval, nagy volt nálunk a *gezeresz!* Ha tudná,

mennyit éhezünk! De hiszen tudja Ön is, milyen az éhezés, emlékszik, tizenhét nyarán még én küldtettem maguknak Magaziner Lajos barátommal Bécsbe krumplit, almát, abált szalonnát meg túrót, amit az újpesti hadikórház konyhájáról rekviráltam. Nem azért mondom, ezért még hadbírótság elé is állíhattak volna! Persze akkor majdnem az egész tisztikart agyon kellett volna löni... Szóval ott kuporogtunk a Nagydiófa utcában, étlen-szomjan. Még szerencse, hogy annak a Shapiro nevű szélhámos gazembernek, akitől a dolgozósobájában lévő egyiptomi szobrocskák legtöbbjét Ön is vette, és aki még a háború előtt visszaszökött Amerikába, szóval ennek a Shapirónak volt egy ismerőse az amerikai katonai missziónál, egy Jack Bauer nevű részeges őrmester, aki néha feljött és hozott nekünk kenyeret, tejport, babkonzervet, cigarettát meg kicsit penészes frankkávét. „Az illúzióból, melyben felnőtünk, hogy mi »zsidó hitvallású magyarok«” vagyunk, gyorsan kiábrándultunk. Álmaimban sem gondoltam volna, hogy a „brutális antiszemitizmus”, amelyről gyerekkoromban Miskolcon oly sok hihetetlen rémtörténetet hallottam, egyszerre csak fellobban, és lángjai már-már bennünket nyalogatnak! Ez a trauma csak arra volt jó, „hogy levessek bizonyos, a gyermekszobából származó előítéleteket, s elfogadjam a keserű valóságot, hogy zsidóként valóban hazátlan vagyok”. A kommün, Kun Béla, Czerny Jóska meg Korvin Ottó bűneit rajtunk, szegény magyar zsidókon akarták megtorolni! Mintha mi tehattunk volna a Lenin-fiúkról, pedig azok aztán a zsidó burzsujokat még sokkal jobban gyűlölték, mint a gójokat! De most már, *unberufen*, úgy látszik, jobbra fordulnak a dolgok. Gróf Telekinek a sokat szidott, de szerintem elkerülhetetlen numerus clausus törvénnyel remélhetőleg sikerült betömnie a legvadabb zsidófalók száját! Nem is szólva az új miniszterelnökről, Bethlen grófról, akiről azt mondják, kitűnő angolszász kapcsolatai, *noch dazu* még zsidó barátai is vannak, többen látták a kaszinóban Chorinnal és Goldbergerrel együtt kártyázni.

A budapesti kir. törvényszék Dr. Darvas Edét 1920 októberében lázadás és orgazdaság címén tizenkét évi börtönre ítélte. Sándor hitt a telepátiában, de nem láthatta előre, hogy alig egy év múlva Darvast ki fogják engedni a váci fegyházból, és az orosz-magyar fogolycsere egyezmény értelmében a Szovjetunióba szállítják, ahol hamarosan a moszkvai Vörös Akadémia filozófia-professzora lesz. Edmund Davidovics Darvas néven jelentős tanulmányokat publikált a természettudományok, valamint a pszichoanalízis dialektikus materialista felfogásáról. Ám minden bizonnyal jobban járt volna, ha a váci fegyház aránylag *gemütlich* körülményei között várja ki büntetésének lejártát (amelynek időtartama egy amnesztia miatt amúgy is jelentősen lecsökkent volna). A Murmanszk környéki lágerben ugyanis, ahová 1939-ben került, egyrészt kissé mostohább időjárási és humánpolitikai viszonyok uralkodtak, mint Vácott, másrészt amnesztiára se igen számíthatott, legfeljebb amnéziára, amely sorsát ma is jótékony fátyollal takarja el. Telepatikus képességei dacára azt sem sejtette Sándor, hogy Morton B. Shapiro ekkor már Avigdor Ramirez Banana néven a tegucigalpai Jézus Szent Szíve Katolikus Egyetem archeológia-professzora volt. Menekülnie akkor kellett majd Hondurasból, amikor nagy botrány lett a texasi olajmilliomosoknak eladott nem létező maja piramisokból. Visszatért az öreg kontinensre, ahol Honduras tiszteletbeli konzuljaként bukkant fel különféle közép-európai országokban, és több ezer hiteles, ám könnyen hamisítható hondurasi vízumot osztott szét a fennálló törvények értelmében zsidónak minősülő állampolgárok között.

Én magam is őrzöm nagyanyám hondurasi vízumát, garantáltan eredeti Avigdoro Ramirez Banana aláírással. Hondurasba ugyan nem volt jó, de az Akácfa utcától Szágundelli segítségével el lehetett jutni vele a Pozsonyi útig.

Frankfurtból aznap már nem indult vonat Hannoverbe, ahol Sándornak át kellett volna szállnia a kasseli gyorsra, Hildesheim felé. A frankfurti szállodák zsúfolásig megteltek, az előcsarnokokból pedig rendőrök zavarták el a szállás nélkül maradt, zúgolódó utasok tömegeit. Már a pályaudvar környéki kuplerájok is dugig tele voltak, a lányok egyszerre négy-öt türelmetlen vendéget fogadtak. Sándornak, aki jól ismerte a pesti és bécsi nyilvánosházak bensőséges kisvilágát, ez már túl sok volt. Így hát a hűvös szeptemberi éjszakát a frankfurti Hauptbahnhof előtti tér egyik padján üldögélve töltötte, magára terítve a Dr. Mabúzus Satanáriumából hozott vastag pokrócot. Olykor elbóbiskolt, de álmában is görcsösen kapaszkodott a kofferje fogantyújába, rettegve a közvilágítás nélküli téren átsuhanó árnyékoktól. Hogy elijessze a sötétben bujkáló kétes elemeket, egy népdalt dúdolgatott, amelyet gyerekkorában hallott a családi szőlejeket kapáló cselédlányoktól.

*Még azt mondja a vén zsidó,
Van itt neked pirosító,
Nem kell nekem pirosító,
Te se kellesz öreg zsidó.*

*Még azt mondja Fáy Gyula,
Kell-e neked szalag, ruha?
Nem kell nekem szalag, ruha,
Csak te kellesz Fáy Gyula!*

Fáy Gyula, toborzó hadnagy, *karcsú szép levente, természetére nem nagy, de erős, de bátor, szeme égő villám.* Fáy Gyula, fájdul a... Fájdalom, fáj dalom... Jár-kel, mint zsidóban a fájdalom... Gyerekkorából jól emlékezett még a Felső-Tiszavidékről és Kárpátaljáról érkezett mozgó drogéria- és rövidáru-üzletekre, a bátyus zsidókra, akik a miskolci piacon mindenféle hóbelevancot, biszut, színes gombokat, csatokat, cérnát, fésűt, illatos szappant és kenceficéket, ajakpirosító festéket, púdert, kölnivizet és egyéb női csecsebecsét árultak a falusi lányoknak.

*Hallod-e te bátyus zsidó!
Van-e nálad, pirosító?
Az én rózsám olyan sárga,
Rá megyen száz forint ára.*

A fiatal, kemény csöcsű csitrik csoportba verődve sugdolóztak, vihogtak, forgatták, tapogatták, pocskondiázták a zsidó handlé portékáját, húzogatták a szakállát, rongyos, szakadt göncein gúnyolódtak, néha ráuszították a kutyákat. Körbevették, körül táncolták, és kórusban harsogták a rigmust:

*Vett a zsidó két libát,
Egy fehérét, egy tarkát.
Ördög adta zsidaja,
Mért kell neki két liba?
És ha már vett két libát,
Mért nem vett két egyformát?*

Időnként odaszaladtak a közelben tyúkot, tojást vagy zöldséget áruló anyjukhoz, és kikönyörögtek tőlük néhány krajcárt karkötőre, púderre és pirosítóra. „Csak vigyázz, lyányom, ez a zsidó maga az ördög! Szegény Solymosi Esztert is ilyenek vitték el Eszláron!” – súgták leányaik fülébe a rémült kofaasszonyok.

Hajnalban Sándor arra ébredt, hogy végtagjai teljesen ki vannak hülve, szaporán ver a szíve, a feje meg a háta még a szokásosnál is erősebben fáj. És, *ach du lieber Augustin*, mikor indul már az a hannoveri vonat! Addig is járt-kelt a frankfurti pályaudvaron cókmojkjával és batyujával, vett egy agyoncenzúrázott, inkább csak szürkésfehér lapokból álló újságot, az éppen kinyitott MITROPA büfében evett egy adag frankfurtit híg mustárral és erjedő sauerkraut levével, lenyomott a torkán egy fertelmes, feltehetően cikóriazaccból készült pót-pótkávét, de nem lelt megnyugvást. Talán igaza volt Dr. Göttleinnek, mégsem kellett volna vállalkoznia erre az utazásra. Hogy lehettem ilyen *mesüge*? Merthogy a főorvos valóban nem akarta elengedni. „Vajon mi indítja?” – szegezte neki a kérdést – „a békés polgárt arra a látszólag oktan elhatározásra, hogy odahagyva kényelmes szobáját, annak kényelmes bútorait, villanyos világítását stb., úttalan utakon, sokszor életveszélyes meredélyeken át, fárasztó tornamunkával küzdi fel magát egy kopár hegycsúcsra csak azért, hogy ugyanolyan fáradalmak között megtegye ugyanazt az utat visszafelé?”

„A modern élet” – válaszolta Sándor – „annyira kényelmessé teszi az egzisztenciát, hogy igen sok ember legtöbb izmát aligha veszi komolyabban igénybe. A közlekedési eszközök számtalan válfaja munka nélkül is lehetővé teszi a locomotiót, a magasabb emeletekre felvonógép szállítja Epikurosz híveit, a telefonszamos úttól és levelezéstől megkíméli, sőt maga az írás is csak minimális fáradságába kerül, mióta az írógép billentyűjén egyetlen nyomással egy egész betűt hoz papírra. Ha az ilyen ember véletlenül nagyobb út megtételére kényszerül, szinte csodálkozva veszi észre, hogy hiszen neki ereje is van, sőt mi több, ennek az erőnek a kifejtése neki élvezetet okoz. Vérkeringése gyorsul, az izomrostok megfeszülése kedélyében is az erély, erő érzetét s az öntudatot ébreszti fel, sőt egész lélekállapotára visszahat, amennyiben a tétlenül gondolkodóknál oly igen gyakori pesszimizmus helyébe az elégedettség, a jókedv és optimizmus hangulatát varázsolja. Ez a kísértés ismétlésre ingerli őt, és nincs kizárva, hogy belőle, a turistaság egykori gúnyos lekicsinylőjéből ezen nemes sportnak egyik apostola vagy legalábbis felszentelt papja válik... A zivatarban, a hegyi pásztor magányos kunyhójában s az ő társaságában eltöltött órák, vagy nagyobb társaság kényszerű éjszakázása egy falusi kurtakorcsmában, nagy mérvben hozzájárulnak a kirándulások érdekességének a fokozásához.”

„Meggyőztél, Sándor!” – mondta Dr. Göttlein. „De nem is a túrától féltetek, hanem a társaságtól. Megint csak fel fog idegesíteni az a sok felfuvalkodott, nárcisztikus hólyag! Nem volt még elegend a zsémbes öreg Professzorból, aki folyton beleszól az életedbe? Nem ő dumált rá arra, hogy szakítsál Ilmával, az egyetlen nővel, akit szerettél egész életedben, és feleségül vedd az anyját, azt a vén tyúk Arankát? Nem volt még elegend a sok nagyokos Luftmenschből, akiknek az ősei mind szatócsok és handlák voltak Csernovicban, Lembergben vagy Tarnopolban? Vagy Ernie-ből, abból a félnótás angol gentlemanből, aki belőled él, ellopja minden gondolatod?”

De végül Göttlein is belátta, hogy Ferenczi nélkül nem lehet teljes a titkos bizottság. így hát nagy nehezen beleegyezett az utazásba, ellátva páciensét orvosi tanácsokkal, figyelmeztetésekkel, mindenféle cseppekkel, hasfogó és hashajtó porokkal, tablettákkal, diétás receptekkel. „De azért mondd meg nekik, Sándor, hogy minden a lélek!” – adta végső útravalóul Dr. Göttlein, és dedikált neki egy példányt *Dér Seelensucher*, azaz *A lélekleső* című, nemrég megjelent regényéből. „A Professzornak meg ezt üzenem – Sándor, el ne felejtse átadni:

*Körme, farka nincs neki!
de mégis, semmi kétség,
akár Hellász Istenei,
ő is ördögi vérség.”*

Frankfurt és Kassel, majd Kassel és Hildesheim között Ferenczi kiolvasta Göttlein regényét, amelynek címlapját egy Goethe-árnyrajz díszítette. A rajzon egy férfiú látható, aki az Omphaloszon, vagyis a világ köldökén, a delphoi Apolló-szentély kövén ülve tenyerében tart egy kicsiny, mezítelen nőalakot, és lupéjával gondosan tanulmányozza a nőalak legeslegközepét, azt a kicsiny és titkos helyet, ahonnan a lélek nagy titkai megfejthetők. Sándort teljességgel lenyűgözte a *Lélekleső* groteszk hőse, August Müller, aki egy poloskákkal folytatott heroikus éjszakai küzdelem után új emberként támad fel, kilép a tiszteletreméltó társadalomból, szakít a hazug, kép-mutató polgári morállal. Miképp egy igazi *enfant terrible*, mindenkinek a szemébe mondja a meztelen igazságot, s végül belepusztul az igazmondásba: a vonat alá esik, a kerekek levágják a fejét, és az úgy elgurul, hogy soha többé nem találják meg. Holttestét rég elhagyott szerelme, Agatha azonosítja, péniszét szemügyre véve. Sándor egy kis recenziót kezdett fogalmazni magában Dr. Göttlein könyvéről, esetleg érdekelhetné a *Nyugatot*... Hoppá! Megvan már a címe is: „A nevető mártír”. „A szimbolika, amelyet a pszichoanalízis csak nagyon óvatosan próbál az eszmék kialakulása egyik tényezőjének tekinteni, mélyen gyökerezik az organikusban, talán a kozmikusban, és a szexualitás az a középpont, ahonnan a szimbólumok egész világa kibontakozik. Az ember minden műve csupán plasztikus megjelenítése a nemi szerveknek és a nemi aktusnak, minden vágyakozás és törekvés archaikus prototípusának. A világot nagyszerű egység uralja. A test és a lélek dualizmusa csak babona. Az egész test gondolkodik, a gondolatok kifejeződhetnek egy bajuszban, egy tyúkszemben, sőt az exkrétumokban is. A lélek »meg van fertőzve« a test által, a test pedig a lélek tartalmaival; valójában nem is szabad »egóról« beszélnünk. Az ember nem él, hanem őt »éli« »valami«. A legerősebb »fertőzés« a szexuális. Aki nem akarja látni az erotikát, rövidlátóvá válik, aki nem tudja »szagolni« az erotikát, náthás lesz.”

Csak azok a poloskák, csak azokat tudnám felejteni! Sándor *A lélekleső* poloskajelenetén töprengett akkor is, amikor már nem voltak messze a brockeni csúcstól. Vajon honnan a fészkes fenéből, a tudattalan purgatóriumának melyik rettenő bugyrából jöhettek ezek a vérszívó szörnyetegek? Miféle ősi vérvád-fantáziákból fakad a tisztogatásnak az a szenvedélye és dühe, amellyel August Müller az egész világot meg akarja szabadítani a poloskáktól? Alig tíz év múlva egész Németországon is végigsöpört a tisztogatás láza. Dr. Göttlein úgy érezte, elérkezett az ő ideje. 1933 márciusában levelet írt Németország újonnan megválasztott kancellárjának, Adolf Hitlernek, amelyben javasolta, hogy egyetemlegesen vezessék be a Nasamecu-elvet, mert szerinte csak így lehetne a német faj tisztaságát, teljes lelki és testi egészségét biztosítani. Dr. Mabúzus álmában sem gondolta, hogy a tisztogatási láz némely barátaira és kollégáira is kiterjedhet. Türelmetlenül várta hát a Führer levelét, aki azonban válaszra sem méltatta az ekkor már hóbortos vén bolond hírében álló doktort. Egy évvel később a Gestapo megszállta a marienhöhei szanatórium épületét, szédülták a könyvtárat, magukkal vitték a kórlapokat, Dr. Göttlein feljegyzéseit, kéziratait és egész levelezését, köztük Freud és Ferenczi leveleit. „Micsoda undorító zsidó fészkek!” – vetette oda távoztában a házkutatást vezénylő Gestapo-tiszt a minden ízében reszkető Göttleinnek. Pár nap múlva hivatalos értesítést kapott arról, hogy a Satanáriumot közegészségügyi okokból bezárják. Attól tartva, hogy a Gestapo őt magát is letartóztathatja, még aznap vonatra ült és meg sem állt a svájci határig, ahonnan vagyona maradékáért embercsempészek átkísérték a túloldalra. Már nem érhetette meg, hogy Németországban beindult a Kraft durch Freude mozgalom, amely a jól végzett munkajutalmául üdülést, testi-lelki felfrissülést (és kirándulásaihoz bogárhátú Volkswagent) ígért a Reich valamennyi tisztességes árja polgárának. Dr. Mabúzus nem részesülhetett az eutanázia jótéteményeiből sem. Hosszú szenvedés után, szegényen, elhagyatottan halt meg egy berni kórházban 1934 őszén. „Nagy ember volt, sokat tett a pszichoanalízisért” – írta róla nekrológiájában Freud –, „de könyvei kellőképpen németek és rosszak.”

Társai udvariasan bevárták a több száz méterrel lemaradt, náthásán szuszogó Sándort, és végül együtt érték el a csúcstól, ahonnan igazán fenséges látvány tárult elébük.

*Itt gőz lebeg, ott pára úszik,
zsarátnok ég és füst lobog,
ismét finom szál módra kúszik,
majd mint a forrás, felbuzog,
most száz kis érre foszladozva,
a völgy ölén végig remeg,
de megtorlódik a sarokba'
s egyszerre ismét egybe megy;
tűz-szikrák csillognak csodásán,
mint szerteszórt aranyhomok,
s a szírt – nézd! – teljes magasában
kigyullad és lánggal lobog.*

A hegyről lefele jövet, alkonyatkor, egy villanásnyi időre végre sikerült megpillantaniuk a brockeni kísértetet, azaz az ördög hatalmas árnyképét, amely teljesen elborította a hegy lábánál elterülő völgyet. A férfiak a kísérteties látványtól elnémulva tértek vissza goslari fogadójukba, a Kaiserworth-ba. Állítólag ugyanebben a fogadóban lakott Goethe 1777-ben, amikor elkezdte írni a *Téli utazás a Harz-hegységben* című útinaplóját, és itt írta meg a *Faust* Walpurgis-jelenetét is. 1824ben itt szállt meg Heinrich Heine, amikor megírta az *Utazások a Harz-hegységben* című művét. Itt lakott Erwin Rommel ezredes, a későbbi marsall, az Afrika Korps legendás parancsnoka, majd Hitler-ellenes összeesküvő, amikor 1933-ban a harzi körzet katonai parancsnokává nevezték ki. 1935. május elsején díszalakulatai élén ő fogadta Adolf Hitlert, aki az első birodalmi parasztnapok ünnepélyes megnyitására érkezett Goslarba.

A harzi vadak harzi erdei gyümölcsökkel körített pecsenyéiből készült vacsora után a titkos bizottság titkos felolvasó ülésre gyűlt össze a fogadó vörös selyemdrapériával borított, biedermeier bútorokkal és hatalmas, urnaszerű kínai vázákkal berendezett, úgynevezett „Goethe-szalón”-jában. A falakat szarvasagancsok, vaddisznófejek, és harzi népviseletbe öltözött parasztokat, valamint harzi és alsó-bajorországi vadászjeleneteket ábrázoló képek díszítették. Az urak különleges harzi füvekből készült likórt, Feuersteint rendeltek, majd a személyzetet megkérték, hogy ne zavarják őket. Ez volt már a második felolvasó ülés a túra alatt. Két napja a hildesheimi Hotel d’Angleterre-ben a féltékenység, a paranoia és a homoszexualitás összefüggéseiről tartott előadást Freud. Most, a Kaisersworth-ban „Pszichoanalízis és telepátia” című dolgozatát olvasta fel.

„Uraim” – kezdte Freud száraz, monoton hangon – „bizonyára Önök is érzékelik, hogy valami hatalmas, elemi erejű veszély fenyeget bennünket mostanában, nem is csupán bennünket, hanem ellenségeinket is – őket talán még inkább. Többé már nem tarthatjuk távol magunkat az «okkultnak» nevezett jelenségek vizsgálatától – az olyan tényekétől, amelyek arról tanúskodnak, hogy valóban léteznek pszichikai erők,

amelyek különböznek az általunk ismert emberi és állati elmeműködésektől, illetve hogy ezen elmék mindaddig fel nem fedezett képességekkel rendelkezhetnek. Az ilyenfajta vizsgálódásokra roppant erős a késztetés; afelől pedig, hogy honnan ered, nincsenek kétségeim. Kifejezi ugyanis az óriási értékvesztést, amely a Nagy Háború katasztrófája óta mindenben megmutatkozik, s egyben jelzi számunkra azt is, hogy lassan, de feltartóztathatatlanul közeleg egy nagy világrengés, melynek méreteire nézve még csak becslésekbe se merünk bocsátkozni. De kétségtelen az is, hogy e késztetés egyben kísérlet a kárpótlásra, hiszen egy e világon túli szféra ígéretével kecségtet bennünket, cserébe mindazon örömeikért, amelyekről most a földi élet során le kell mondanunk.”

A felolvasást hosszú, néma, döbönt csend követte, majd Jones halkán megszólalt: „Professzor úr, Önnek ezt nem szabad közölnie!” Ránk, Abraham, Sachs és Eitingon élénken helyeselt; Ferenczi kínosan feszengett, de nem szólt egy szót sem. Farkasszemet nézett a szemközti falon lógó vaddisznófejjel, amely talán már Goethére és Heinére is rávicsorgott. S magában ezt gondolta: „Imé, ismét az értelem határára jutottunk, hol meghibban az emberi agy. De miért közösködsz velünk, ha nem tudod vállalni végig? Repülni akarsz, és szédül a fejed? Mi tukmáltuk rád magunkat vagy te miránk?” Ebben a pillanatban hatalmas robaj tört fel a *Faust* díszkiadásait tartalmazó könyvszekrény felől. Freud hirtelen elsápadt, elájult, feje nagyot koppant a faragott biedermeier asztal lapján. Ferenczi a mindig nála lévő Dr. Göttlein-féle cseppekkel életre keltette. „Átkozott Jung!” – kiáltotta Freud, amikor magához tért. „Az ülést berekesztem!” – közölte, és gyors léptekkel elhagyta a szalont. „Jung ezt katalitikus exteriorizációs jelenségnek mondaná” – jegyezte meg halkán Ferenczi. A többiek furcsán néztek rá, a fejüket csóválták, majd némán távoztak a Goethe-szalomból. Sándor egyedül maradt, szemközt a vaddisznófejjel.

1938-ban a Brocken csúcsán létesült az első német tévéadótorony, amely a birodalmi televízió kísérleti műsorát sugározta, habkönnyű, kacagtató magyar és olasz komédiákat, német operettfilmeket és romantikus drámákat a felejthetetlen Röck Marikával és Hans Albers-szel. A Führer születésnapján helyszíni közvetítést adtak a berlini ünnepi koncertről, amelyen maga Herbert von Karajan birodalmi *Generalmusikdirektor* vezényelte Beethoven V. szimfóniáját. Hetente egyszer sugározták a Dr. Joseph Goebbels birodalmi propagandaminiszter által személyesen felügyelt tévéhíradót. 1942 végén, a sztálingrádi vereség után abbamaradtak a tévéadások. Az utolsó adásban Goebbels kedvence, a mágikus hatású svéd démon, a feltehetően ugyancsak többszörös titkos ügynök Zarah Leander énekelt, egész felsőtestét és hangszálainak minden regiszterét bevetve a nagy Harzba, a végső győzelemért: *Ich weiss, es wird einmal ein Wunder gescheh'n* (Tudom, hogy egyszer majd megtörténik a csoda).

1945 márciusában az amerikai hadsereg foglalta el a Brockent, az ott lévő adótoronnyal és meteorológiai állomással együtt. 1947-ben a csúcsot átadták a szovjet csapatoknak. 1949-ben közvetlenül a csúcs alatt jelölték ki a két német állam határát. 1961 augusztusában, a berlini fal felépítése után a határt szögesdróttal és aknákkal erősítették meg. A csúcsot lezárták a turisták elől, és a Brocken keleti oldalát birtokba vette az NDK Nemzeti Néphadserege; az egykori tévétorony katonai adóként működött tovább. A boszorkányokat is kitiltották a hegyről; a Walpurgis-éjt csak a

határ nyugati oldalán direkt erre a célra épült hatalmas autóparkolóban lehetett ünnepelni, ahonnan remek kilátás nyílt a hegycsúcsra. A május elsejére virradó éjszakákon odagyűlt valamennyi harzi boszorkány, akik seprűnyelegeiken lovagolva könnyedén átugrották a drótakadályokat, az ifjabbak ráadásul *púder nélkül és meztelenül*. 1990. május elsején, a falbontás utáni első szabad Walpurgis-éjen fergeteges boszorkánytánc közepette nyílt meg a hegy gyomra, felcsaptak a lángok, maga Mefisztó lépett elő a hasadékból, és szónoklatba fogott:

*Midőn az Úr – én jól tudom, miért –
a légből minket száműzött a mélybe,
hol egyre fűti a központi tért
az örök tűz, s lángol magát emészte,
szorongatóan szűk volt új lakásunk,
s ily kivilágításra sose vágytunk.
Köhögött ott az ördög valamennyi,
s meg nem szűntek felül-alul szelelni;
kénbűzzel telt meg és kénsavban ázott poklunk,
s gázok fejlődtek, szörnyű gázok!
S hiába volt a föld sík kérge vastag,
reccsent s repedt, hol e gázok dagadtak.
Minden tótágast áll most, semmi kétség:
ami ma csúcs, hajdan az volt a mélység.
Igaz tanoknak adja ez alapját,
melyek az alsót felsővé avatják.
Mert elhagytuk mi, szolgák, láng-odúnk,
s szabad lég tengerén uralkodunk.
Ez nyílt titok volt, de jól leplezett,
s a néppel csak későn közöltetett.*